

І. ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ

УДК 911.3

Пестушко Валерій Юрійович,
кандидат географічних наук, доцент

Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна, e-mail: pestushko54@gmail.com

АВІАЦІЙНІ ПАСАЖИРСЬКІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ І ТУРИЗМ: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ

Мета: дослідження сучасного стану та перспектив авіаційних пасажирських перевезень в міжнародному туризмі як передумов стратегічного планування туристичного бізнесу.

Методика: збір, аналіз, систематизація та узагальнення новітніх статистичних даних Всесвітньої туристичної організації і Міжнародної організації цивільної авіації щодо авіаційних перевезень в туризмі.

Результати: отримано дані щодо динаміки авіаційних перевезень в туризмі у поточному столітті, з'ясована соціально-економічна роль авіаційних перевезень в туризмі, визначена структура пасажирських авіаперевезень за туристичними регіонами.

Наукова новизна: визначено сучасні тенденції і перспективи подальшого використання авіаційних засобів транспортування на ринку туристичних послуг.

Практична значимість: результати дослідження можуть бути використані як у навчальному процесі при підготовці фахівців з туризму, так і при тактично-стратегічному плануванні туристичного бізнесу.

Ключові слова: авіаційні пасажирські перевезення, туризм.

УДК 911.3

Пестушко Валерій Юрьевич,
кандидат географических наук, доцент

Национальный авиационный университет, г.
Київ, Україна, e-mail: pestushko54@gmail.com

АВИАЦИОННЫЕ ПАССАЖИРСКИЕ ПЕРЕВОЗКИ И ТУРИЗМ: ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Цель: исследование современного состояния и перспектив авиационных пассажирских перевозок в международном туризме как предпосылок стратегического планирования туристического бизнеса.

Методика: сбор, анализ, систематизация и обобщение новейших статистических данных Всемирной туристической организации и Международной организации гражданской авиации по авиационным перевозкам в туризме.

Результаты: получены данные о динамике авиационных перевозок в туризме в текущем столетии, выяснена социально-экономическая роль авиационных перевозок в туризме, определена структура пассажирских авиаперевозок по туристическим регионам.

Научная новизна: определены современные тенденции и перспективы дальнейшего использования авиационных средств транспортировки на рынке туристических услуг.

Практическая значимость: результаты исследования могут быть использованы как в учебном процессе при подготовке специалистов по туризму, так и при тактико-стратегическом планировании туристического бизнеса.

Ключевые слова: авиационные пассажирские перевозки, туризм. Ключевые слова: авиационные пассажирские перевозки, туризм.

AVIA PASSENGER TRANSPORTATION AND TOURISM: INTERACTION FEATURES

Purpose: a study of the current state and prospects of avia passenger transportation in international tourism as prerequisites for strategic planning of the tourism business.

Methodology: collection, analysis, systematization and synthesis of the latest statistical data of the World Tourism Organization and the International Civil Aviation Organization on avia transportation in tourism.

Results: data on the dynamics of avia transportation in tourism in the current century were obtained, the socio-economic role of avia transportation in tourism was clarified, and the structure of avia passenger transportation by tourist regions was determined.

Scientific novelty: the current trends and prospects for the further use of avia transportation means in the tourist services market are identified.

Practical significance: the results of the study can be used both in the educational process in the development of experts in tourism, and in the tactical and strategic planning of the tourism business.

Keywords: avia passenger transportation, tourism.

Постановка проблеми. Авіація і туризм нерозривно пов'язані один з одним. Авіація задовольняє нагальні потреби туристів у швидкому й безпечному перевезенні, а туризм – забезпечує зростання обсягів повітряних транспортних перевезень. Саме тому у вересні 2015 р. в контексті 21-ої сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) у Медельїні, в Колумбії дана поважна організація разом із Міжнародною організацією цивільної авіації (ICAO) презентували нову спільну стратегічну заяву «Туризм і повітряний транспорт в інтересах розвитку». У ній підкреслюється потенціал повітряного транспорту і туризму для поліпшення соціально-економічного процвітання. Після прийняття Медельїнської заяви, ICAO та UNWTO приділяють особливу увагу взаємозв'язку між туризмом та авіаційними пасажирськими перевезеннями. Про це свідчить зокрема й виступ на 22-й Генеральній асамблеї UNWTO (Ченду, Китай, 2017 р.) Генерального секретаря ICAO Фан Лю, яка у черговий раз підкреслила важливе значення взаємозв'язку між розвитком авіації і розвитком туризму [5].

Новий етап тісного співробітництва двох відомих міжнародних організацій є цілком логічним і зайвий раз свідчить про непересічне значення наукових досліджень проблематики взаємодії авіації і туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Час від часу різні аспекти використання авіатransпортних засобів в туризмі знаходять своє відображення у відповідних публікаціях [8-16]. Разом із тим, слід зазначити, що ринок авіаційних перевезень є досить мінливим, що вимагає постійного моніторингу. З іншого боку, безперервне поповнення статистичної бази даних авіаподорожей і туристичних прибуттів дозволяє зробити нові узагальнення в контексті туристичного майбутнього

авіаційного транспорту. Саме це й зумовило вибір теми даного дослідження та визначило його актуальність.

Мета. Проаналізувати та узагальнити наявні статистичні дані щодо стану авіаційних перевезень в туризмі, визначити тенденції і перспективи їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Авіацію інколи називають каталізатором туризму. І певною мірою даний вислів має силу. Адже завдяки зростанню швидкості, безпеки і комфорту транспортування, авіаційний транспорт, як ніякий інший, стимулює сучасні глобальні тенденції розвитку туризму – переважання темпів зростання кількості подорожей між різними регіонами (близько 5%) над внутрішньорегіональними поїздками (близько 4%) [7]. Іншим словами, йдеться про те, що сучасні туристи, що нині є набагато обізнанішими, досвідченішими і «сміливішими» порівняно зі своїми попередниками, усе більше схильються до далеких подорожей, прагнучи при цьому відвідати щонайбільшу кількість дестинацій за одну повноцінну подорож.

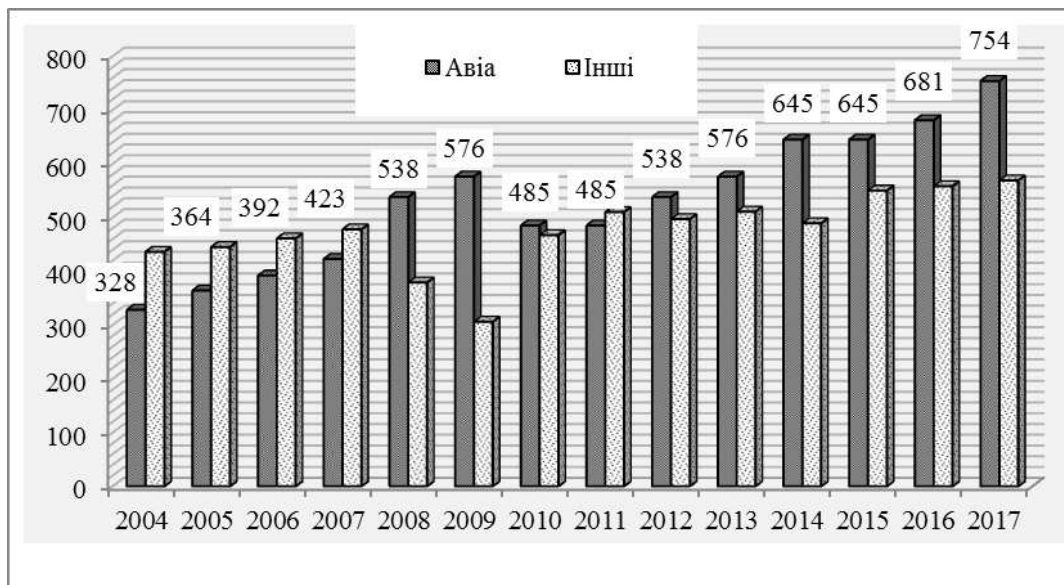
Статистика чітко демонструє, що авіаційні перевезення тут є пріоритетними. Так, в 1980 р. частка авіаподорожей складала лише 38% від загальної кількості подорожей, що було здійснено туристами за участю різних засобів транспортування. Але уже наприкінці минулого, 20-го століття, аналітики UNWTO прогнозували перехоплення авіатранспортом ініціативи. Так і сталося. В 2004 р. частка авіаційних пасажирських перевезень на ринку туристичних послуг зросла до 43% від загальної кількості здійснених подорожей. А наступного року вона уперше перевищила частку таких перевезень автотранспортом [7]. Відтоді розрив між двома основними конкурентами неухильно зростає на користь авіаційного транспорту (Табл.1.).

Табл.1.

Розподіл туристичних подорожей у світі за засобами транспортування, % (за даними [7])

Рік	Транспортний засіб			
	Авіа	Авто	Водний	Залізниця
2004	43	45	7	4
2005	45	43	7	5
2006	46	43	7	4
2007	47	42	7	4
2008	52	39	6	3
2009	53	39	5	3
2010	51	41	6	2
2011	51	41	6	2
2012	52	40	6	2
2013	53	40	5	2
2014	54	39	5	2
2015	54	39	5	2
2016	55	39	4	2
2017	57	37	4	2

У подальшому темпи розвитку туристичних перевезень авіатранспортом продовжували зростати і, як наслідок, з 2008 р. обсяги туристичних прибуттів у світі за допомогою авіації перевищують туристичні потоки за участю будь-яких інших засобів транспортування разом узятих. За останні майже 1,5 десятиліття щорічні зростання туристичних прибуттів у світі повітряним шляхом порушувалися лише два рази (2010-2011 рр.), що було зумовлено глобальною економічною кризою (рис.1.).

Рис.1. Динаміка туристичних прибуттів у світі за засобами транспортування, млн. осіб (за даними [7])

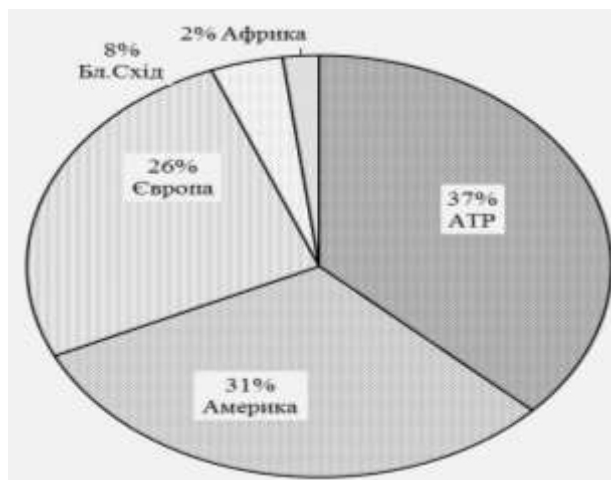
Нині лідерство авіаперевезень є беззаперечним. Середня завантаженість літаків (81%) значно вища, ніж у інших видах транспорту. Кожного дня здійснюється 120 тис. авіарейсів, завдяки чому перевозиться 12 млн. пасажирів. Близько 1300 авіакомпаній із загальним парком більш ніж 31 тис. літаків обслуговуються майже у 4 тис. аеропортів світу.

За даними ІСАО, в 2017 р. за допомогою авіації було перевезено загалом 4,1 млрд. пасажирів. За прогнозами, на кінець 2018 р. ця цифра складатиме 4,4 млрд., а до 2036 р. обсяг річних авіаперевезень зросте майже вдвічі і становитиме 7,8 млрд. [4].

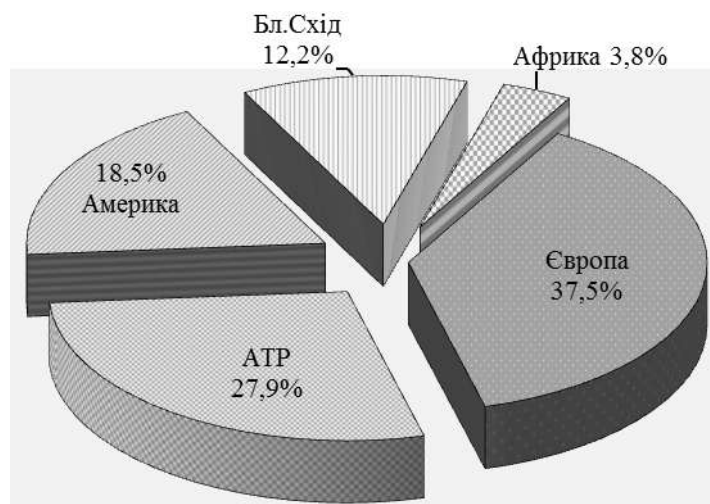
Понад половину обсягів пасажирських авіаперевезень (58,5 %) припадає на внутрішніх пасажирів, а 41,5% – на міжнародних. При цьому більша частина загальних перевезень здійснюється у двох регіонах світу – Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) і Америці, яким поступається Європа. Аутсайдерами серед регіонів є Близький Схід та Африка (рис.2.). Серед країн лідерами за обсягом загальних пасажирських авіаперевезень є США, Китай і ОАЕ [1,2,4].

Натомість за обсягом міжнародних авіаперевезень лідером є Європа, яка помітно випереджає АТР (рис.3.). Разом із АТР вона забезпечує ліву частку пасажиропотоку. Найбільші обсяги міжнародних пасажирських

авіап перевезень серед окремих держав у США, ОАЕ та Великобританії [1,2,4]. При цьому через особливості географічного положення понад половину усіх туристичних прибуттів до цих країн здійснюється саме повітряним шляхом.

Рис.2. Структура загальних пасажирських авіап перевезень за регіонами

Рис.2. Структура міжнародних пасажирських авіап перевезень за регіонами

Авіація, забезпечуючи зростання туристичних потоків, посилює економічну та соціальну функцію туризму. Адже завдяки активному використанню туристами повітряного транспорту зростають і доходи від туризму, і зайнятість в індустрії туризму. Загалом у світі повітряний транспорт щорічно підтримує близько 36,9 млн. робочих місць у секторі туризму і забезпечує надходження близько 898 млрд. доларів США до світового ВВП [1]. Щоправда за регіонами соціально-економічна роль авіаційних перевезень в секторі туризму помітно відрізняється.

Так, наприклад, у 2016 р. завдяки витратам міжнародних туристів, які прилетіли до Європи, регіон отримав за рік 293 млрд. дол. США. Крім того, тут було забезпечено 5,1 млн. робочих місць. В АТР витрати іноземних туристів, які прибули авіаційним транспортом, склали дещо

менше – близько 288 млрд. доларів США. Натомість кількість робочих місць, які було створено у цьому регіоні завдяки подорожуючим повітрям, значно більша – приблизно 20,5 млн.

Близько 215 млрд. доларів США отримала економіка Америки, де завдяки подорожам іноземних туристів було забезпечено 5,1 млн. робочих місць. Іноземні туристи, що прибули до Близького Сходу повітряним шляхом залишили тут 66,1 млрд. доларів США і дозволили зберегти 1,3 млн. робочих місць. У той же час витрати іноземних туристів, які вилетіли до африканських країн забезпечили внесок в економіку регіону у розмірі 35,9 млрд. доларів США і підтримали 4,9 млн. робочих місць [1].

Слід зазначити, що наведений рейтинг регіонів за витратами міжнародних туристів, які скористалися у своїх подорожах авіаційним транспортом відповідає загальному рейтингу регіонів за доходами від міжнародного туризму. А порівняння цих рейтингів свідчить про те, що подорожуючі авіатранспортом забезпечують понад половину усіх доходів регіонів від міжнародного туризму. Найвища частка доходів, що була забезпечена іноземними туристами, які прибули повітряним шляхом – в АТР, де вона становила 78% від усіх доходів регіону. Натомість у Європі вона складала 65,5%.

Наведені дані відображають загальні тенденції у суперництві Європи та АТР на міжнародному ринку туристичних послуг, де останній робить помітні успіхи, у т.ч. й щодо авіаційних перевезень міжнародних туристів. Серед причин цього, передусім, політика лібералізації візового режиму, яку сповідають у більшості країн АТР. За UNWTO серед усіх туристичних регіонів найменше проблем з візовим режимом саме в АТР, де зазвичай практикується віза у місці прибуття, а також широко розповсюджена електронна віза. Водночас, Європа в цілому дотримується жорстких візових вимог. Зокрема більшість європейських субрегіонів взагалі не надають можливості отримати візу після прибуття, віддаючи перевагу традиційній візі [3].

Серед чинників, що сприяють успіхам АТР на світовому туристичному ринку й розбудова належної інфраструктури авіатранспорту. За кількістю літаків (8455) і аеропортів (1273), які обслуговують пасажирів, АТР серед інших регіонів поступається лише Америці (10272 і 1368 відповідно). Деякі азійські міжнародні аеропорти за загальним пасажирообігом входять до провідної десятки світу – Пекін (2-е місце у світі), Токіо (4-е), Гонконг (7-е), Шанхай (9-е місце у світі). Звертає на себе увагу і той факт, що найпопулярніше місто світу – Бангкок (понад 20 млн. міжнародних прибуттів) посідає 9-е місце у світовому рейтингу аеропортів за обсягом міжнародних пасажирів (48,8 млн.). Серед інших азійських аеропортів, які вирізняються за цим показником – Гонконг (3-е місце у світі), Сінгапур (6-е місце), Корея (7-е) і Тайвань (10-е) [1,3].

Перспективи авіаційних перевезень в туризмі обнадійливі. Кількість подорожей повітряним транспортом, як очікується, продовжуватиме зростати і буде випереджати кількість подорожей іншими видами

транспорту. Правда темпи зростання будуть не такими швидкими, як раніше. Упродовж минулих трьох десятиліть темпи приросту подорожей за допомогою авіатранспорту помітно перевищували подорожі іншими видами транспорту – щорічно на 5,2% проти 3,4% відповідно. Але на період до 2036 р. це співвідношення зміниться на 3,4% щорічно проти 3,2% для інших видів транспорту. [7]. Щодо окремих регіонів, то найвищі темпи зростання авіаційних подорожей очікуються у країнах, що розвиваються. Так, на Близькому Сході обсяги авіаційних подорожей зростатимуть упродовж наступних двох десятиліть приблизно на 5,8% щорічно. В АТР авіаперевезення зростатимуть приблизно на 5,5% на рік, а в Латинській Америці – на 4,2%. Натомість в Європі авіаперевезення зростатимуть лише на рівні 3,4% щорічно, ще менше у Північній Америці – приблизно на 2,7% на рік. За будь яких умов це збільшення, у свою чергу, призведе до зростання економіки та робочих місць, які підтримуються галуззю повітряного транспорту.

Популярність авіаційних перевезень, у т.ч. й серед туристів зумовлена багатьма чинниками. Варто зазначити, що авіаційний транспорт є одним з найбезпечніших засобів транспортування людей по всьому світу. У середньому, за оцінками, є одна фатальна аварія на кожні 16 мільйонів польотів. Важливим чинником, що впливає на вибір засобу транспортування є безумовно його вартість. За прогнозами ЮНВТО вартість транспортних перевезень з 2010 до 2030 року зростатиме щорічно на 1,4%. При цьому вартість повітряного транспорту буде зростати у середньому за рік на 1,1% упродовж періоду з 2010 по 2030 рік. Отже, вартість проїзду іншими видами транспорту буде продовжувати зростати швидше ніж вартість авіаперевезень [4].

Висновки. Обсяги туристичних прибуттів у світі за допомогою авіації упродовж поточного загалом зростали і на сьогодні перевищують туристичні потоки за участю будь-яких інших засобів транспортування разом узятих. Завдяки активному використанню туристами повітряного транспорту зростають доходи від туризму, а також зайнятість в індустрії туризму. За туристичними регіонами соціально-економічна роль авіаційних перевезень в секторі туризму помітно відрізняється. Серед нинішніх лідерів провідне місце посідає Європа, до найперспективніших належить АТР. Очікується, що у подальшому кількість подорожей повітряним транспортом продовжуватиме зростати і буде випереджати кількість подорожей іншими видами транспорту.

Список використаних джерел:

1. Aviation benefits beyond borders-2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aviationbenefits.org/>
2. ICAO. Facts & Figures. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.icao.int/sustainability/Pages/FactsFigures-Data.aspx>
3. MasterCard 2018 . GlobalDestinationCitiesIndex 2015.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: Tourism Towards 2030. Global Overview
4. Uniting Travel. Travel & Tourism - a force for good in the world. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unitingtravel.org/>

5. UNWTO/ICAO High-level forum on tourism and air transport for development. Monday, 14 September 2015, Medellín, Colombia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_icao-high-levelforumrev2_en.pdf
6. World Tourism Organization (UNWTO). Visa Openness Report 2015. January 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/2015visaopennessreportonline.pdf>
7. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>
8. Балабанов Г.В., Ткачук Л.М. Аналіз процесів взаємодії у системі авіація-туризм // Науковий вісник Ін-ту міжнародних відносин НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм. – К.: Вид-во «НАУ-друк», 2010. – Вип. 1. – С. 171–179.
9. Балабанов Г.В., Ткачук Л.М. Розвиток авіаційного транспорту як чинник підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку туристичних послуг // Географія та туризм: Наук. зб. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 14. – С. 159–166.
10. Борисюк О.А., І.В.Заря. Конкурентоспроможна база авіаційного транспорту в умовах розвитку туристичних компаній // Географія та туризм: зб. наук. праць. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 22. – С. 18-27.
11. Борисюк О.А. Авіатранспортна система як чинник розвитку міжнародного туризму в Україні // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матеріали V міжнар. наук.-прак. конф. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 28–34.
12. Дудник І.М., Борисюк О.А. Питання територіальної організації авіатранспортної інфраструктури як чинника розвитку туризму в Україні // Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку: I міжнародна наук.-прак. конф., 1–2 листопада 2012 р. – Черкаси: Брама-України, 2012. – С. 277–283.
13. Пестушко В.Ю. Тенденції розвитку світових туристичних перевезень // Взаємодія транспорту і туризму: тенденції, проблеми, перспективи. Зб. Наук.праць.–К.:Принт-центр,2012.–С.34-39.
14. Пристайко О. П., Панасюк І. П. Вплив туристичної галузі на функціонування авіакомпаній // Економіка. Фінанси. Право : інформаційно-аналітичний наукометричний журнал. – 2017. – №4. – С. 31-34.
15. Ткачук Л.М. Трансформації в сфері авіаційних перевезень: виклики для туризму// Географія та туризм: зб. наук. праць. – К.: Альтерпрес,2013. –Вип.21. –С. 79-84.
16. Уварова Г. Ш. Українська авіація на міжнародному ринку туристичних послуг: проблеми і перспективи розвитку // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Державна політика розвитку цивільної авіації ХХІ століття: економічний патріотизм і стратегічні можливості України. – К.: НАУ, 2008. – С. 156-159.

Список использованных источников:

1. Aviation benefits beyond borders-2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aviationbenefits.org/>
2. ICAO. Facts & Figures. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.icao.int/sustainability/Pages/FactsFigures-Data.aspx>
3. MasterCard 2018 . GlobalDestinationCitiesIndex 2015.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: Tourism Towards 2030. Global Overview
4. Uniting Travel. Travel & Tourism - a force for good in the world. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unitingtravel.org/>
5. UNWTO/ICAO High-level forum on tourism and air transport for development. Monday, 14 September 2015, Medellín, Colombia.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_icao-high-levelforumrev2_en.pdf
6. World Tourism Organization (UNWTO). Visa Openness Report 2015. January 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/2015visaopennessreportonline.pdf>
7. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>
8. Балабанов В., Ткачук Л. Анализ процессов взаимодействия в системе авиация-туризм // Вестник Института международных отношений НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм. - М. : Изд-во «НАУ-печать», 2010. - Вип. 1. - С. 171-179.

9. Балабанов В., Ткачук Л. Развитие авиационного транспорта как фактор повышения конкурентоспособности Украины на мировом рынке туристических услуг // География и туризм: Наук. сб. - М.: Альтерпрес, 2011. - Вып. 14. - С. 159-166.
10. Борисюк А.А., И.В.Заря. Конкурентоспособная база авиационного транспорта в условиях развития туристических компаний // География и туризм: сб. науч. трудов. - М.: Альтерпрес, 2011.- Вып. 22. - С. 18-27.
11. Борисюк А.А. Авиатранспортная система как фактор развития международного туризма в Украине // Туристический бизнес: мировые тенденции и национальные приоритеты: материалы V междунар. научно-прак. конф. - М.: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2011. - С. 28-34.
12. Дудник И.М., Борисюк А.А. Вопрос территориальной организации авиатранспортной инфраструктуры как фактора развития туризма в Украине // Туризм и гостеприимство в Украине: состояние, проблемы, тенденции, перспективы развития и международная научно-прак. конф., 1-2 ноября 2012 - Черкассы: Брама-Украина, 2012. - С. 277-283.
13. Пестушко В.Ю. Тенденции развития мировых туристических перевозок // Взаимодействие транспорта и туризма: тенденции, проблемы, перспективы. Сб. Наук.праць.-К.: Принт-центр, 2012.-С.34-39.
14. Пристайко А. П., Пинск И. П. Влияние туристической отрасли на функционирование авиакомпаний // Экономика. Финансы. Право: информационно-аналитический наукометрический журнал. - 2017. - №4. - С. 31-34.
15. Ткачук Л. Трансформации в сфере авиационных перевозок: вызовы для туризма // География и туризм: сб. науч. трудов. - М.: Альтерпрес 2013. -Вип.21. -С. 79-84.
16. Уварова Г. Ш. Украинская авиация на международном рынке туристических услуг: проблемы и перспективы развития // Материалы международной научно-практической конференции Государственная политика развития гражданской авиации XXI века: экономический патриотизм и стратегические возможности Украины. - М.: НАУ, 2008. - С. 156-159.

References:

1. Aviation benefits beyond borders-2018. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://aviationbenefits.org/>
2. ICAO. Facts & Figures. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.icao.int/sustainability/Pages/FactsFigures-Data.aspx>
3. MasterCard 2018 . GlobalDestinationCitiesIndex 2015.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: Tourism Towards 2030. Global Overview
4. Uniting Travel. Travel & Tourism - a force for good in the world. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.unitingtravel.org/>
5. UNWTO/ICAO High-level forum on tourism and air transport for development. Monday, 14 September 2015, Medellín, Colombia.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_icao-high-levelforumrev2_en.pdf
6. World Tourism Organization (UNWTO). Visa Openness Report 2015. January 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/2015visaopennessreportonline.pdf>
7. World Tourism Organization UNWTO [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www2.unwto.org/>
8. Balabanov V., Tkachuk L. Analysis of the interaction processes in the aviation-tourism system // Bulletin of the Institute of International Relations NAU. Series: Economics, Law, Political Science, Tourism. - М.: Publishing house "NAU-print", 2010. - Vol. 1. - p. 171-179.
9. Balabanov V., Tkachuk L. The development of aviation transport as a factor in improving Ukraine's competitiveness in the global market of tourist services // Geography and tourism: Sciences. Sat - М.: Alterpress, 2011. - Vol. 14. - p. 159-166.
10. Borisyuk, A.A., I.V. Zarya. Competitive base of air transport in the conditions of development of travel companies // Geography and tourism: Sat. sciences. works. - М.: Alterpress, 2011.- Vol. 22. - p. 18-27.
11. Borisyuk A.A. Air transport system as a factor in the development of international tourism in Ukraine // Tourism business: global trends and national priorities: materials V Intern. scientific practice. conf. - М.: KhNU them. V.N. Karazin, 2011. - pp. 28-34.

12. Dudnik I.M., Borisyuk A.A. The question of the territorial organization of the air transport infrastructure as a factor in the development of tourism in Ukraine // Tourism and hospitality in Ukraine: state, problems, trends, development prospects and international scientific practice. Conf., November 1-2, 2012 - Cherkasy: Brama-Ukraine, 2012. - p. 277-283.
13. Pestushko V.Yu. Trends in the development of world tourist traffic // Interaction between transport and tourism: trends, problems and prospects. Sat Science.pr.ts.-K .: Print Center, 2012.-C.34-39.
14. Pristayko A.P., Pinsk I.P. Influence of the tourism industry on the functioning of airlines // Economy. Finance. Law: information and analytical scientometric journal. - 2017. - №4. - pp. 31-34.
15. Tkachuk L. Transformations in the field of air transportation: challenges for tourism // Geography and tourism: Sat. sciences. works. - M.: Alterpress 2013. -Vip.21. -WITH. 79-84.
16. Uvarova G. Sh. Ukrainian aviation in the international market of tourist services: problems and development prospects // Materials of the international scientific-practical conference State policy of development of civil aviation of the XXI century: economic patriotism and strategic opportunities